

RUTH & GUSTAV

Dette er historien om min mor og far. Den bygger først og fremmest på noter fra en række samtaler med min mor gennem årene. Derudover har jeg fået uvurderlig viden fra min moster Debora og mine brødre Sam og Johs. Beskrivelsen af deres bryllup er ud fra min morfars nedskrevne oplevelse af begivenheden. Endelig er benyttet oplysninger fra gemte breve, papirer og dokumenter, ligesom jeg har søgt alt tilgængeligt materiale i offentlige arkiver. Jeg har forsøgt, så loyalt og ærligt som muligt, at skabe et samlet billede ud af alle disse fragmenter.

Gustav blev født i et arbejderkvarter i en lille lejlighed i Stengade på Nørrebro i København i sommeren 1906. Han fik, efter ønske fra sin mormor, slægtsnavnet Steenfeldt fra morens side, som mellemnavn, hvilket han blev den eneste af børnene i familien, der fik. Han var svag fra fødslen, hvorfor han efter et par måneder blev hjemmedøbt, og først fremstillet i kirken, da han var to år. Hans far arbejdede som smed på Burmeister Wain i Københavns Havn, og hans mor gik som alle andre kvinder på den tid hjemme og passede hjem og børn.

Forældrene var et halvt år tidligere kommet til fra Århus med hans storesøster Lilly Asta, som da var knap tre år. De var først blevet gift umiddelbart efter ankomsten til København, da hans far indtil da havde været så ung, at det krævede kongebrev; og det ville farens mor ikke give sit samtykke til. Som sognefogeddatter fra en stor gård havde hun ambitioner på sin søns vegne, selvom tilværelsen ikke havde været hende selv ret nådig socialt. Det skabte bitterhed hos Gustavs far over for sin mor.

Det var hårde fattige kår, og da Gustavs var syv år, døde hans lillesøster Kirstine som kun fireårig på Blegdamshospitalet. Gustav selv fik tidligt mangelsygdommen Engelsk Syge. Det var dengang

ikke ualmindeligt i fattige arbejderkvarterer, og sygdommens grund blev først opdaget nogle år senere. Den eneste behandling var derfor da, at han kom til at gå med benskiner grundet de svage knogler. Han var af samme årsag en enkelt gang på svagbørnskoloni ved Ebeltoft. Det var ikke nemt at begå sig i et barsk kvarter på de betingelser, og den eneste kammerat han fik, var en efter farens mening en noget betænkelig dreng, som han derfor ikke måtte se. Senere følte Gustav, at de to ældste "uægte" børn, ikke havde været lige så ønsket som deres senere yngre søskende. Det er nok ikke helt rigtigt, men tiden var mindre hård senere, og de yngre søskende fik mere frihed og alle mulighed for uddannelse. Uanset hvad der er rigtigt, dækker følelsen af svigt Gustavs opfattelse fra en hård og ikke særlig lykkelig barndom.

Gustavs mor og far

Efter at have boet i et par steder i Guldbergsgade, flyttede familien i 1912 til en lejlighed på fjerde sal på Søpassagen tæt på søerne ude på Østerbro. Efter de mange flytninger, blev de boede en år-række her. Selvom de boede på Østerbro, blev Gustav konfirmeret i Sankt Markuskirken på Frederiksberg. Familien var ikke speciel religiøs, men Gustavs fars onkel Jens Laursen var præst der. Denne var en rigtig mønsterbryder, som havde læst til præst, selvom alle i hans familie var bønder. Efter konfirmation og skole kom Gustav ud at arbejde som arbejdsdreng.

Gustav som konfirmand

Da Gustav lige var fyldt nitten år indtraf en episode, som skulle vende op og ned på hans liv. Han arbejdede på et vaskeri, og en dag gik den vaske-maskine han brugte i stykker. Det var ikke hans skyld, men han blev alligevel øjeblikkelig fyret. Han turde ikke gå hjem til forældrene og fortælle det, hvorfor han valgte at stikke af hjemmefra. Det lykkedes ham at komme til Østjylland uden for Århus, hvor han opsøgte sin fars familie. Gustavs afdøde farfar havde som ung været gårdmand her, og både denne familie og Gustavs mormors familie var stadig gårdmænd i området. Han holdt hele livet på, at hans forældre ikke havde interesseret sig for, hvor han blev af. Det er ikke rigtigt, de kontaktede familien i Østjylland og fik at vide, at han var i god behold og havde det godt. Det er dog rigtigt, at de opsøgte ham ikke, ligesom han ikke opsøgte dem.

Hans fars familie i Jylland hjalp ham med at få arbejde som tjenestekarl på en af områdets store herregårde Ristrup ved Sabro uden for Mundelstrup. Gustav tjente her i vinteren 1925-1926. Der var tale om en gammel stor herregård, hvis oprindelse kan føres tilbage til middelalderen. Den blev hovedgård omkring 1500, men var nu for længst ude af adelig eje. Da Gustav tjente der, havde amerikaneren John U. Switzer købt den nogle år tidligere. Han var hverken adelig eller landmand, men han havde pengene til at blive godsejer. Året før Gustav kom, havde Switzer boet en tid med sin familie i Frankrig frem på gården. Man kan spørge sig selv, hvad lavede en amerikansk rigmand

Gustav bagerst til venstre som tjenestekarl på Ristrup

som dansk godsejer? Godsejere var fra 1500-tallet frem til denne tid standen i centrum af politisk, økonomisk og kulturel magt i Danmark. Med landboreformerne i slutningen af 1700-tallet havde de imidlertid mistet magten over fæstegodsets bønder. Med grundloven i 1849 blev adlens privilegier afskaffet. I 1919 mistede de med lensafsløsningsloven godsernes sidste privilegier. Det var dog ikke længere siden end 1901 - altså blot fireogtyve år siden - at systemskiftet bevirkede, at den første regering uden godsejere blev dannet. Selvom en herregård derfor nu blot egentligt var

et stort landbrug, havde det stadig en aura af magt og fornemhed. Det er utvivlsomt drømmen om dette, som Switzer søgte at købe sig til. Det skal dog føjes til, at han ikke var den eneste. Der var ikke ualmindeligt på den tid for rigmænd, at forsøge sig som herremænd.

Godset fremstod da også med en vis stil. Der var selvfølgelig en forvalter Anders Petersen Vads-holt, der boede for sig selv med sin familie og styrede driften. Det var helt essentielt, da godsejeren øjensynlig havde meget andet at se til. Godsejeren havde til sin egen familie en barnepige, oldfrue og fire husassistenter. Gården havde herudover ni tjenestekarle, en elev, en gartner og en foderme-ster. Gustav var virkelig kommet i en verden af herskab og tjenestefolk.

Livet som tjenestekarl på en herregård var hård. Da Gustav begyndte var det kun fire år efter med-hjælperloven fra 1921, hvor tyendeloven og revselsesretten blev afskaffet. Før da måtte drenge un-der atten år prygles. Med loven var der blevet sat regler for medhjælpernes boligforhold, kost og rettigheder ved sygdom. Loven fastsatte dog ikke en øvre grænse for arbejdstiden.

Der var skiftedag to gange om året for tjenestekarle på landet; den 1. maj og den 1. november. Det blev meget brugt på herre-gårdene, og efter blot godt et halvt på Ristrup besluttede Gustav at vende tilbage til Sjælland. Den 20. april 1926 rejste han til Herlufmagle mellem Næstved og Ringsted. Selvom vi kun ken-der sognene, som han opholdt sig i de følgende godt to år, kan vi med udgangspunktet i, at vi ved, at han her arbejde på herregårde, med rimelig stor sikkerhed udpege disse herregårde. I Herluf-magle var han tjenestekarl på Broksø Herregård. Herfra tog han videre til først Førslev Herregård en snes kilometer mod øst, derefter Kærup Herregård i Benløse lige nord for Ringsted. Ben-løse var da en landsby, men er i dag en forstad til Ringsted. Her-efter tog han op til Lindholm Herregård i Gevninge vest for Ros-kilde. Han skiftede til en ny plads ved hver halvårlig skiftedag i denne periode, hvilket var ganske almindeligt. I 1928 tog han herefter til Stenløse, som ikke havde herregårde; men en del større gårde.

Gustav - i midten - på bytur i Næstved

Gustav fik som tjenestekarl på landet en gang et primitiv utæt værelse ved siden af kreaturerne i stalden. Det var primitive forhold med lange arbejdsdage og fysisk hårdt arbejde, men ikke desto mindre trivedes han. Den sparsomme fritid blev brugt til samvær med andre unge, og han lærte at spille skak og mundharmonika. På mange måder var det hans bedste år i livet. Den megen friske luft og hårde fysiske udfoldelse omdannede den svagelige dreng til en fysisk robust ung mand. Han blev siden den længst levende af alle hans søskende. De to yngste søskende Jens og Poul døde begge som henholdsvis 23 og 16 årige af tuberkulose på Finseninstituttet. En frygtet sygdom som florede i hans familie.

Han drømte om selv at blive landmand en dag. Hans slægt var landmænd, hans fars fætre var landmænd. Hans farfar havde haft en gård sammen med sin bror i Skørring, men da farfaren fik tuberkulose, måtte han opgive gården, flytte til Århus og ernære sig som sælger, blot for at dø som ganske ung af sygdommen. Hans farmors familie var også alle landmænd. Mange af disse havde endog pænt store gårde. Landmandslivet var for Gustav det tabte paradys. Han omgikkes nu gårdmands-sønner og drømte om selv at blive landmand. Det at skaffe midler til først landbrugsskole siden en gård, var bare en umulig drøm.

Tornvedgård

Fra 1929 til i begyndelsen af 1930'erne faldt han endelig lidt til ro som tjenestekarl på den lidt mindre proprietærgård Tornvedgård uden for landbyen Tornved ved Jyderup. Olaf Christian Lind var proprietær her, men han havde Gustav ikke noget at gøre med, han var ansat direkte under forpagteren Jens Frederik Holm. Denne boede i forpagterboligen med sin kone og fem børn og styrede gården i det daglige. Forpagteren havde to husbestyrer-

inden, tre karle og en fodermester under sig her, hvoraf Gustav var den ene, og en af de øvrige karle arbejdede som staldkarl. Fodermesteren boede for sig selv med sin svenske kone og fire børn i et hus ved siden af.

Proprietæren boede i et herskabeligt palæ på den anden side af vejen, og familien havde her egen husbestyrerinde. Fruen og børnene opholdt sig normalt i huset, mens proprietæren selv opholdt sig og drev virksomhed i Nykøbing Sjælland, hvor han havde endnu en husbestyrerinde. Både proprietæren og forvalteren var i øvrigt fynboer.

Der var langt fra Gustav som tjenestekarl til proprietærsønnen Jørgen Lind på akkurat same alder. Denne gik på den private Realskole i Jyderup, fik uddannelse rundt om i landet og blev forvalter på større gårde på Sjælland og Fyn, inden han senere overtog gården. Gustav har virkelig her set, hvor store sociale skel kan være. Alligevel så han hele livet op til de store godsejere.

Verdenskrisen ramte Danmark med fuld kraft fra 1930'ernes begyndelse. Efter en tid kom krisen ud på landet, og som mange andre kunne Gustav ikke få arbejde. Hans sidste job i landbruget var sandsynligvis på Tornvedgård. Han gik herefter, som rigtigt mange andre på den tid, til København. Jobmulighederne var bare ikke nemmere her. I stedet for at opsøge sine forældre, levede han som hjemløs. Han sov i opgange og jernbanevogne, spiste ved restauranternes bagindgange, når der ikke

var flere gæster. Her kunne de hjemløse ofte få kartofler most i sovs af dagens rester; kaldet prinsebøf.

Mange religiøse bevægelser havde varmetuer, hvor de hjemløse kunne få en bid mad og i heldig fald en seng. Gustav opsøgte også disse, og i den Apostolske Kirke og dens Evangelietelt mødte han familien Henriksen. Luis Henriksen var skrædder, og hans kone Stina blev af de yngre kaldt ”Mor Stina”. På et vækkelsesmøde på Emiliesvej på Frederiksberg omkring 1934 lod han sig omvende, og siden blev han også voksendøbt. Familien Henriksen tog sig af den unge mand, han fik job som uniformeret cykelbud i dametøjsfirmaet Doris Steen i København. Det var et firma, som Henriksen syede tøj for. Gustav fik også et lille værelse i Nørre Søgade ved Peblingsøen.

Ruth blev født for tidligt, og kom derfor til verden på Rigshospitalet lige før jul i 1917, som familiens første barn. Hun vejede blot to kilo. Forældrene havde ikke nået at finde navn til hende, og hun blev derfor grundet sin lille størrelse kaldt Pjevs. Navnet Ruth blev siden valgt ud fra, at forældrene ønskede et markant bibelsk navn. De senere børn i familien fik navnene Daniel, David, Lea og Debora, hvilket viser det bibelske med al tydlighed. Ruth blev yderligere opkaldt efter sin farmor og mormor med mellemnavnene Fernanda Katerine.

Ruth blev døbt i metodisternes Jerusalemskirken, da forældrene var tilknyttet hertil. Familien boede i en lille lejlighed på fjerde sal i Nordre Frihavnsgade på Østerbro. Faren var typograf på Schúlz Bogtrykkeri inde i Havnegade. Han var dybt præget af en opvækst på et af landets første børnehjem med mangel på mad og en streng religiøs opdragelse. Moren var præget af opvækst hos fattige bedsteforældre i Himmerland med en fordrukken bedstefar. De var begge yderligere præget af, at de ikke havde kendt deres far.

Da Ruth var blot halvandet år oplevede familien den tragedie, at de fik en dødfødt pige. Efter en for tidlig fødsel med Ruth og siden dette, fik de dog en sund og rask lillebror Daniel i 1922. I 1925 købte de grund i det sydlige Hvidovre tæt på Gammel Køge Landevej, hvor de opførte et lille kolonihavehus af forhåndenværende materialer. Hele området var da et klondike af små hytter med folk fra det overbefolkede København. I starten af 1927 byggede de et lille hus på grunden, men allerede inden da, var de mere eller mindre flyttet derud. Det blev Ruths barndomshjem.

Central for Ruth og hendes mindre søskende var deres forældres religiøsitet. Moren var som ung under et ophold i Horsens blevet præget af en metodistisk menighed og dermed en meget personlig tro. Hun havde efter, at hun blev gift, derfor arbejdet en periode på metodisternes aldershjem, som lå i forbindelse med Jerusalemskirken i Køben-

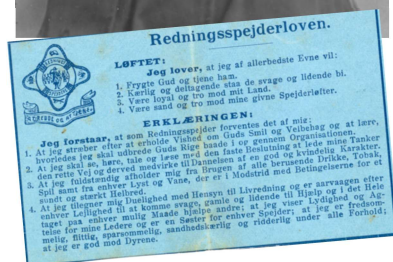
Mor, far, lillebror Daniel og Ruth

havn. Begge forældre definerede sig officielt til denne frikirkelige retning. De kom ikke så tit i kirken, men var alligevel meget knyttet til den. Morens tro var dog pragmatisk i forhold til dagligdagens problemer, men faren kunne være meget fundamental i sin tro. Samtidig var moren i forhold til tiden en slagkraftig direkte kvinde, mens faren kunne være meget distræt og belærende. Moren havde lært at begå sig meget tidligt, som da en karl generede hende på et vaskeri, og hun endte med at banke ham. Fysisk var moren klart faren overlegen. Engang udfordrede hun ham i at grave have, hvorefter han måtte blive hjemme fra arbejdet en hel uge. Ruths far var let at spotte for de lokale, han gik aldrig, han nærmest småløb. De lokale i kvarteret kaldte ham for ”Den Hellige Pedersen”.

Ruths barndomshjem på Hellbergsvej

Familien var ikke fattige, men havde heller ikke meget. Udadtil kunne de dog indimellem se lidt fattige ud, da de prioriterede f.eks. bøger før tøj. Sidstnævnte blev konsekvent syet af moren af stof, som de mestendels fik fra familien i Jylland. Det blev også konsekvent syet om til næste barn i rækken. Ruth følte sig aldrig fattig og havde en god barndom. Hun var dog meget præget af storesøsterrollen med huslige forpligtelser og pasning af de mindre søskende.

Ruth som Redningsspejder

Som fjortenårig blev Ruth Frelsens Hær Spejder, også kaldt Redningsspejdere. Det var en kristen forening, men de var ikke aktive forkyndere som selve Frelsens Hærs soldater. Arkitekten Jørgen Jørgensen, der i sin tid havde opkøbt og udstykket jorden, som de boede på, var aktiv i Frelsens Hær, og gården Svendbjerggård, de blev udstykket fra, blev siden Frelsens Hær Center. Ruths far underviste en periode i dennes Søndagsskole. Selvom forældrene var metodister, var de mange frikirkelige bevægelser både lokalt og inden for familien knyttet sammen på kryds og tværs. Ruths mindre brødre var således meget aktive hos de lokale KFUM-spejdere.

Ruth valgte i modsætning til sine jævnaldrende ikke at blive konfirmeret. På baggrund af, forældrenes holdning om personlig tro og de frikirkelige strømninger i omgangskredsen, besluttede hun allerede da i stedet, at hun ville blive voksendøbt. I stedet for konfirmation holdt familien en ”farvel-fest”. Inden hun flyttede hjemmefra lærte hun dog at sy, da hun kortvarigt syede for en svensk kone fru Lundin, der boede nede ved Hvidovre Strand. Som blot femtenårig gik hun ud af skolen og flyttede hjemmefra.

Hun fik et billigt værelse oppe under loftet midt på Istedgade over en bagerbutik. De øvrige logerende på værelsesgangen var ba-

gersvende og bagerjomfruer. Lågen foran opgangen kunne låses, så de holdt gadens uro på afstand. Hun blev smørrebrødselev i køkkenet på den kendte danserrestaurant National Scala. Det fine køkken var dog også rationelt, som da de tabte sødgrøden på gulvet ude i køkkenet, men skovlede den op i skålen igen og serverede den for gæsterne. Kvaliteten af deres gamle ost, var derimod upåklagelig, de fjernede simpelt hen maddikerne med en skarp kniv, inden de skar stykkerne.

National-scala da Ruth var smørrebrødselev der

Ruth blev voksendøbt året efter, at hun var flyttet hjemmefra. Der var på den tid praktisk talt kun den Apostolske kirke, som voksendøbte i København. Omkring dette tidspunkt flyttede hun til Bremerholm i Herlufs Trolles Gade, hvor hun en kort tid var logerende i et lille værelse med silkegardiner med guldkant hos en datter af tante Claudias. Tante Claudia var en af hendes fars plejesøstre, fra han var i plejefamilie som barn. Ruth havde på denne tid et kortvarigt arbejde som pige i huset.

Ruths færdigheder i at sy, kom hende herefter til gode, da hun en kort periode havde arbejde som syerske for skrædder Luis Henriksen. Han kom oprindelig fra Lolland, men var efter han blev gift med Anna Christine fra Ringsted - aldrig kaldt andet end Stina - kommet til Hvidovre i starten af 1920'erne. De havde faktisk boet blot et par kilometer fra Ruths barndomshjem, men der er intet der tyder på, at de to familier da havde kontakt. Nu boede de med deres børn i Valby. Hun havde mødt ham og Stina i den Apostolske Kirke, hvor de var særdeles aktive. Ruth syede dametøj til Henriksens vigtigste kunde dametøjforretningen Doris Steen, hvor hun mødte cykelbuddet Gustav. De mødtes dog nok også privat hos familien Henriksen, ligesom de sandsynligvis mødtes ved Anna Larsen Bjørners berømte velbesøgte teltnmissionsmøder i et stort telt på Bellahøj. Både familien Henriksen og de to unge tilhørte Pinsebevægelsesfløjen af den Apostolske Kirke, en fløj som Anna Larsen Bjørner var den kendte repræsentant for.

Dette var situationen midt i 1935. Det følgende år skulle dog vende dramatisk op og ned på Ruth og Gustavs liv. Først holdt Ruth som syerske hos Henriksen og flyttede tilbage til barndomshjemmet i Hvidovre. Hendes mor var blevet alvorlig syg og indlagt med hornhindeløsning, der truede med at gøre hende blid. Ruth tog sig af sin syge mor og husholdningen, mens hendes mindste søskende en tid kom på børnehjemmet "Barnets Hus" i Rødovre. Hun så dog fortsat familien Henriksen og Gustav, ligesom hun kom i menigheden. Her blev Gustav stadig mere aktiv. Han gjorde sig også bemærket ved at have en kraftig, klar og fin sangstemme, som han ofte sang for med ved salmesang.

De befandt sig faktisk midt i et frikirkeligt drama. Nøglepersonerne i dramaet var omtalte Anne Larsen Bjørner og hendes mand Sigurd Bjørner. Anna Larsen var oprindelig en yderst feteret skuespiller i Danmark ved århundredeskiftet. Hun oplever dog en omvendelse, der under voldsomt postyr fik hende til at forlade teateret. Hun blev herefter gift med Sigurd Bjørner og startede med at tunere med vækkelsesmøder; først i et telt siden i en sigøjnervogn. De bekendte sig som evangeli-

ster til den dengang nye internationale Pinsebevægelse, som da mest var kendt for - eller hos mange berygtet for - at tale i tunger. I 1924 var parret med til at stifte Apostolsk Kirke i Danmark. Her et årti senere var Apostolsk Kirke en verdensomspændende organisation med en stærk central styring. Ægteparret Bjørner trivedes ikke med styringen og mente ikke, at Pinsebevægelsens budskaber blev prioriteret nok. Omvendt blev de også anklaget for at styre deres fløj endog meget voldsomt. Det medførte en masse heftig diskussion i menigheden mellem fløjene. Gustav var endog meget aktiv i disse voldsomme diskussioner. I forbindelse med sit engagement meldte han sig ud af folkekirken ved indgangen til 1936.

Bjørner-fløjens styring blev fatal for Ruth og Gustav - og ikke mindst familien Henriksen. Op til den 25. januar 1936 blev Henriksens yngste barn Frede Kjeld syg med høj feber. Menigheden, i dette tilfælde fra Bjørner-fløjen, sendte nogle "ældste" for at bede for drengen. De besluttede tillige, at der ikke skulle tilkaldes læge. Det var imidlertid hjernehindebetændelse - også kendt som meningitis. Drengen kom til sidst på Blegdammens Hospital, men da var det for sent, og han døde. Efterfølgende mente menigheden ikke, at de havde noget ansvar. Henriksen var fortvivlet og politianmeldte de tilstedeværende "ældste". Det medførte en særdeles ubehagelig tid og endte med, at familien Henriksen, Ruth og Gustav forlod menigheden. Det var et smerteligt brud for dem - men bragte dem helt sikkert tættere sammen. Det skabte et tæt forhold, som skulle holde livet ud. Det skal her også lige nævnes, at Ruth og Gustavs første barn senere, ligeledes fik meningitis, men blev indlagt i tide og rask efter lang tid på Blegdammens Hospital.

Tilbage til 1936. Kort tid efter det skæbnesvangre brud, udviklede konflikten i Apostolsk Kirke sig i påsken til, at Bjørner-fløjen sammen med 2-300 medlemmer forlod kirken. Det skabte megen vrede og postyr i både den Apostolske Kirke og i den internationale Pinsebevægelse. Efter en tid med improviserede lokaler, fik den nye menighed til huse på Worsaaesvej under navnet Evangelieforsamlingen. Med tiden blev de dog blot kaldt Pinsebevægelsen.

Ruth valgte i denne svære tid at rejse væk en periode. I sommeren 1936 tog hun job tre måneder som servringsdame og stuepige på Højskolehjemmets Afholdshotel i Rønne på Bornholm. Det var den travle sommersæson med tyske og tjekkiske turister. Hun skrev opskrifter fra køkkenet i et hæfte i sin fritid, og synes det var en rigtig god tid. Hun fik tid til at overveje sin nye situation, hvor hun fra selvstændig ung

pige med værelse og arbejde, var flyttet hjem for at passe sin familie. Gustav på sin side, skulle finde et nyt holdepunkt efter bruddet med menigheden. Selvom Ruth endnu ikke var fyldt nitten år, og Gustav var enogtrediv, besluttede de at gifte sig. De havde tænkt sig, at de ville giftes i beskedenhed på rådhuset. Ruths far overtalte dem imidlertid til at blive gift i Jerusalemskirken. Han slog på, at Ruth var døbt der. Han var jo også selv gift der, og Ruths mor havde et nært forhold til stedet.

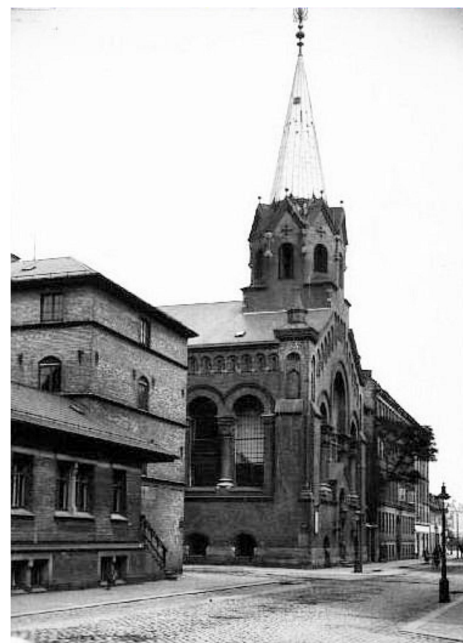
På bryllupsdagen i kirken var Ruth iført rustrød kjole og blev fulgt op til alteret af sin far, hvor de sad på plysbetrukne stole. Ruth og Gustav havde købt en brudebuket af lyserøde nelliker med fehår, som hendes far synes var smuk. Efter lidt tid begyndte orglet, og gæster rejste sig. Kirkens præst pastor Mann var bleg og så dårlig ud, da han kun havde trosset sygdom for at foretage vielsen. Han holdt alligevel en fin tale for parret. Da han vinkede dem frem, spurgte de, om de skulle knæle nu. Ikke nu sagde pastoren. Da han lidt senere gjorde tegn til, at de skulle knæle, forstod de ham ikke. Han improviserede i stedet, og lagde Ruth og Gustavs hænder i hinandens. De var hermed lovformeligt gift.

Efter vielsen blev gæsterne budt på kaffe i kirkens ungdomsal oven over kirkerummet. Her havde Ruths mor pyntet med en buket ved hver kuvert og spredt blade fra nøddebuske på bordet. Morens veninde Søster Lylloff havde lavet kaffe. I kirken kaldte de konsekvent hinanden for brødre og søstre, selvom Søster Lylloff egentligt hed Ane. Alle gæsterne fra vielsen gik med bortset fra præsten, som gik til sengs igen. På vej til festsalen blev Ruths farmor dårlig, og der måtte hentes dråber til hende. Endelig kom de dog til bords.

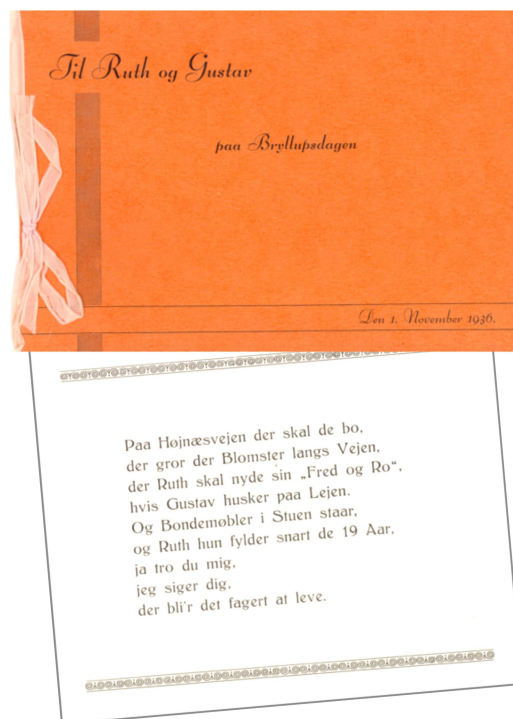
Brudeparret sad selvfølgelig ved bordenden. På Gustavs side sad hans farmor, mor, far, tante, søskende, en ung pige fra hans arbejdsplads, Henriksen og frue samt Ruths søskende. På Ruths side sad hendes farmor, mor, far, hendes farmors søskende, søster Lylloff og fru Steinke-Hansen.

Der blev først sunget bordbøn, så fik de kaffe. De sang så en sang, som Ruths mor havde skrevet, der gik på melodien ”Paa Vossevangen”, og som Ruths far sirligt havde trykt på sit arbejde. Herefter læste Ruths far et digt af Mads Nielsen og sagde nogle ord til de unge. Så holdt Ruths mor en tale, efterfulgt af Ruths farmor, der var meget bevæget. Deres fælles bekendtskab Henriksen holdt tale og mindedes Gustavs omvendelse. Endelig holdt Søster Lylloff en tale for brudeparret. Til slut sang Gustav, som havde en fin sangstemme, en lille sang: ”Så tag da min hænder”, hvorefter han takkede gæsterne. Der blev taget afsked, og selskabet brød op.

Ruths far syntes, at dagen havde været et smukt minde. Han var sikker på, at alle havde været glade for festen. Dog tvivlede han på, at Gustavs far havde fået så meget ud af det, da han var ualmindelig tunghør. Hans høreelse havde taget skade af hans arbejde som nitter på B&W.

Jerusalemskirken hvor Ruth og Gustav blev gift

Paa Højnæsvejen der skal de bo,
der gror der Blomster langs Vejen,
der Ruth skal nyde sin „Fred og Ro“,
hvis Gustav husker paa Lejen.
Og Bondemøbler i Stuen staar,
og Ruth hun fylder snart de 19 Aar,
ja tro du mig,
jeg siger dig,
der blir det fagert at leve.

Dagen sluttede for brudeparret hjemme hos Ruths forældre, hvor de fik kalvesteg og syltede pærer med fløde. Der blev sunget nogle sange, og Ruths bror Daniel fortalte om sin dagligdag som soldat i flåden. Tante Dagmar og tante Anne, Ruths fars tidligere omtalte plejesøstre, var gæster. Sidstnævnte havde i øvrigt inviteret sig selv. Omkring klokken ni kørte Ruths forældre brudeparret hjem med gaver og blomster, og bryllupsdagen var slut.

Ruths familie i Hvidovre var lidt betænkelig ved, at hun giftede sig med en over ti år ældre mand, som havde været hjemløs. Omvendt fik de et godt forhold, og Ruth og Gustav tilbragte efterfølgende ofte søndagene hos familien på Hellbergsvej. Gustav fik det på den anden side aldrig helt godt med sine forældre. På et senere tidspunkt, da de skulle besøge hans far, tog han ulastelig jakkesæt på, og de kørte det sidste stykke i en bekendts taxa; selvom de aldrig kørte taxa. Han skulle demonstrere, at han havde klaret sig godt. Ruth fik derimod et ganske fint og fortroligt forhold til Gustavs far.

Ruth og Gustavs første hjem var en lille lejlighed på første sal i en villa i Rødovre på Højnæsvej tæt på Rødovrevej. Ifølge bryllupssangen var det med blomster langs vejen, fred og ro og bondemøbler i stuen. Det sidste dækkede nok mere over enkle møbler end det folkløristiske. Den var imidlertid også en ikke særlig isoleret lejlighed, i den følgende usædvanligt kolde vinter frøs vinduerne til is.

Efter et lille år, da Ruth ventede sig, fik de en lejlighed på Håbets Allé i Brønshøj i stedet; også i en villa - men på anden sal. Her fik de deres første barn, som efter traditionen i Ruths familie fik et udpræget bibelsk navn: Samuel. Han blev dog aldrig kaldet andet end Sam. De boede imidlertid også kun godt et år her, så fik de en lille lejlighed i Bregnerødgade lige før Nørrebro Station, hvor toget praktisk talt kørte lige uden for deres vindue. Det var en tæt beboet ejendom, og lejligheden lå op af en smal trappe. De havde ikke meget, den mest bemærkelsesværdige luksus var en radio af det danskproducerede fabrikat TO-R. Det var ellers ikke almindeligt med radio i deres lag på den tid, til gengæld havde de denne radio de næste mere end femogtyve år.

Gustav i Doris Steen uniform

I tidligere omtalte bryllupssang er en lille hentydning: "hvis Gustav husker paa lejen". Det var en lille hentydning til hans fortid som arbejdsløs og hjemløs. Han arbejdede imidlertid hårdt og trofast uden sygedage hos dametøjsforretningen Doris Steen, hvor han i ulastelig uniform med tilhørende kasket kørte varerne ud på budcykel til de fine damer. Modsat bude i arbejderkvarterer fik han aldrig drikkepenge i de velhavende kvarterer, og pengene var uhyre små i det lille hjem. Han knoklede imidlertid, og Ruth gik hjemme, passede Sam og knoklede for at få pengene til at slå til. Doris Steen var oprindeligt et engelsk firma, og om det var medvirkende, er svært at sige, men da tyskerne besatte Danmark i 1940, gik det efter kort tid konkurs. Familien stod nu i den ubehagelige situation, at de ingen indtægt havde, og hvis Gustav ville søge understøttelse, ville han blive sendt til Tyskland. Det var den danske regerings officielle politik, at sende arbejdsløse til krigsproduktion i Tyskland. Familien spiste derfor grød, holdt vejret og prøvede på, om noget ville dukke op.

Gustav havde på et tidspunkt hjulpet med et mindre arbejde på den franske bilfabrik Citroens hovedsæde i Danmark ude i Scandiagade i Københavns Sydhavn. Kontakten kom ham til gode, da han efter en god måneds ledighed blev ansat her som chauffør. Han kørte som sådan i fabrikkens store varevogne. En del af jobbet var at tage til Jylland og hente reservedele. Her oplevede han en af de legendariske krigsvintre, hvor han bogstaveligt sneede inde i det jyske og måtte vente flere dage, før det var muligt at komme tilbage til Sjælland. Han blev også sat til at deltage i fabrikkens vagt-tjeneste mod sabotage. Da modstandsbevægelsen skulle lave en aktion mod virksomheden, vidste de godt, at han ikke var tyskvenlig, men de stolede ikke på den meget autoritetstro regelrette stille mand. Sabotageaktionen blev derfor udført, da han ikke var på vagt. Gustav arbejdede på Citroen i tredive år, de første tyve som chauffør og de sidste ti som reservedelsekspedient. Da han gik på pension som 67-årig drak nogle kollegaer ham fuld, og han fik en lighter af firmaet - selvom alle vidste, at han ikke drak og aldrig havde røget!

Gustav forrest i billedet som chauffør på Citroen

Tilbage til begyndelsen af 1941. Efter kun godt et år i Bregnerødgade lykkedes det dem at få en stabil boligsituation, da de fik en lille toværelses lejlighed med køkken og toilet på anden sal i et socialt boligbyggeri på Høffdingsvej i Vigerslev. Kort efter indflytningen fødte Ruth deres andet

barn i lejligheden, som atter efter hendes familietradition om bibelske navne fik navnet Johannes, men aldrig blev kaldt andet end Johs.

Gustav var med efter bombningen af den franske skole

Tyskernes besættelse af Danmark oplevede de - som de fleste - mest på afstand. I radioen hørte de Hitler skrike og udsendelser fra BBC om modstand. Truslen for Gustav om at blive sendt til Tyskland, var dog en meget konkret oplevelse. Ligesom sabotagen i 1942 på Citroen, og da en af firmaets ansatte Jørgen Haagen Schmith blev en af landets mest omtalte modstandsfolk under øgenavnet Citroenen. Ruth oplevede det tættest, da hun under en luftalarm blev hevet ned i en beskyttelses-

bunker nær Rådhuspladsen i 1943, og derfra oplevede bombardementet af Shellhuset ganske tæt ved. Gustav oplevede det tættest i forbindelse med den Franske Skole, som blev bombet ved en fejl i samme aktion. Her var han efterfølgende til stede ved redningsarbejdet, hvor direktøren for Citroen miste sine børn. Det var en meget barsk og traumatisk oplevelse at bære på døde børn. De var nok også ganske klar over, at nogle i Ruths familie var involveret i modstandsbevægelsen; mest med illegale blade. Endelig oplevede de selvfølgelig mørklægning, udgangsforbud, samt manglen på alt fra cykelslanger til en masse fødevarer. I årene efter krigen helt op i 1960'erne tændte de trofast lys i vinduerne den femte maj for at fejre årsdagen for befrielsen.

Med lejligheden på Høffdingsvej var boligsituationen nok stabiliseret for familien, men de var ikke specielt glade for hverken lejlighed eller kvarter. De to værelser lå ud mod gaden med udsigt til baneterrænet og Valby gasværk. Togene kørte om natten, så det kunne være svært at sove. Til beroligelse for læseren, sprang Valby Gasværk først i luften efter, at de var flyttet. Sam og Johs sov i det ene værelse, mens Ruth og Gustav sov i en udtræksseng i stuen. Det lille køkken lå ud mod gården, og når man skulle lave mad, var der gas med møntindkast. En ting husker alle om lejligheden, når de gassede for kakerlakker nedenunder, kom de små bæster kravlende op af vandrørerne til deres lejlighed.

Lejligheden lå i en ejendom, som var en del af et kompleks samlet om en fælles baggård. I indgangsgavlen til deres gård på den anden side af porten lå en viktualiebutik, hvorfor gården lokalt i kvarteret kaldtes Købmandsgården. Den næste gård havde en slagter og kaldtes Mellemgården,

mens den sidste havde en bager og kaldtes Bagergården. Ruth købte dog mest ind i Brugsen på Vigerslev Alle.

Det var et udpræget arbejderkvarter, og de synes ikke at det var et "pænt kvarter". De synes det var lidt af et "rabarberkvarter". Det gjaldt ikke mindst de røde træbarakker i to plan nede på Vigerslev Alle, hvor der var social genhusning. Her var en meget rå tone og meget ballade. Familien var som "hellige" heller ikke en del af miljøet, og Johs blev drillet af de andre drenge og kaldt "Johannes Døberen". Når Ruth og Gustav tog til religiøse møder blev børnene passet af Ruths lillesøster Debora, som ikke var så meget ældre end børnene. Som storesøster havde Ruth taget sig meget af sin lillesøster Debora, efter at deres mor døde.

Ruth som "tante" på sommerlejr

Forholdet til kvarteret var nok stærkt medvirkende til, at familien flyttede ud i sommerhus, så snart vejret og dagligdagen tillod det. De opfattede sommerhuset som et fristed. De omtalte det altid som sommerhus, selvom det var ganske lille og i dag vel knapt kunne få betegnelsen kolonihavehus.

Det første sommerhus købte de allerede meget tidligt under krigen. Det lå i haveforeningen Solhøj ved Gammel Køgelandsvej; tæt på hvor Harrestrup Å løber ud i Kalvebod Brygge. Det lå i Vigerslev, men på grænsen til Hvidovre. Efter kort tid blev lejemålene i foreningen dog op sagt, fordi man projekterede en fremtidig jernbanelinje på grundene. Haveforeningen eksisterer da heller ikke mere, da det senere S-tog til Køge har skinner her. Der var ingen speciel dato for, hvornår beboerne skulle flytte. Da fami-

lien som de første flyttede, var der nogen, der blev lidt sure, fordi det kunne opfattes som en accept af opsigelsen. I stedet købte de sommerhus på Høgevej (der her senere kom til at hedde Idrætsvej) i Hvidovre bag Frelsens Hærs ejendom Svendbjerggård - kun femhundrede meters gang fra Ruths forældre. Det havde de imidlertid også kun kort tid, så solgte de det til Aage Falck Jørgensen fra Frelsens Hær, der lavede det om til spejderhytte. Han var søn af Jørgen Jørgensen, som havde udstykket området, og en del af den religiøse bekendtskabskreds i området.

Ruth og Gustav købte i stedet en grund og sommerhus i Præstemosen i den anden ende af Hvidovre tæt på Rebæk Alle. Huset var meget lille, havde en lille terrasse i den ene ende, et par rum og et meget lille køkken. Gustav byggede med tiden et lille værksted på bagved. Her boede de alle årene med lejligheden på Høfdingsvej hele børnenes sommerferie. Med hensyn til Gustavs arbejde, cyklede han blot den længere tur fra sommerhuset i stedet for fra lejligheden i Vigerslev til Sydhavnen.

En anden konsekvens af deres forhold til kvarteret var, at de sendte deres børn i privatskole. Valget faldt på Godthåb Privatskole, som var en udløber af det børnehjem, som Ruths far var vokset op på. Der var tre kilometer gennem trafikbefærdet by fra hjem til skole, og børnene fik derfor penge til at tage sporvognen fra Toftegårds Plads. Sam var mønsterelev og klarede sig fremragende. Han blev den første elev, som fik flidspræmie på skolen. Johs trivedes til gengæld ikke og led under sammenligningen med sin storebror. Efter en lærer havde slået Johs, besluttede Ruth dog at tage ham ud efter den følgende sommerferie. Han kom i stedet til at gå på Holmegårdsskolen i Hvidovre, som var almindelig folkeskole, og hvor han til gengæld trivedes. Sam og Johs var meget forskellige. Sam kunne som lille godt sidde stille og koncentreret lege. Johs var mere urolig og løb også et par gange hjemmefra for at opleve verden. Sam blev derfor sendt som feriebarnd til familien i Himmerland, mens Ruth var bange for, hvad Johs kunne finde på, så han kom med, når hun var tante, der lavede mad på Hvidovre-KFUM-spejdernes sommerlejr. De to børn havde ikke meget med hinanden at gøre i disse år, men fik det fint sammen, da de blev lidt ældre.

Sam og Johs

Ruth og Gustav havde øjensynligt ingen fast tilknytning til nogen menighed efter bruddet med Evangelistbevægelsen. Gennem et vennepar blev de i begyndelsen af 1950'erne introduceret til Baptisterne, og snart efter var de medlem af Kristus Kirkens Baptistmenighed på Nørrebro i København tæt ved Søerne. De kom de følgende år dog i baptisternes

Fredskirken på Howitzvej på Frederiksberg. Her blev Sam voksendøbt, Johs gik til spejder og senere blev Simon fremstillet ved sin navngivning her. Det Danske Baptistsamfund blev midt i dette, mere præcist i 1953, et statsanerkendt trossamfund. Tilknytningen varede så længe, at Simon sidst i 1960'erne en kort overgang gik til spejder der. Fredskirken eksisterer ikke mere, den blev revet ned i forbindelse med bygning af Falkonercenteret.

Drømmen var eget hus og at komme væk fra kvarteret i Vigerslev. Under en aftenagtur fra sommerhuset i Præstemosen i sommeren 1949, kom de forbi Rebæk Sø; ti minutters gang væk. Her fik de øje på en tom grund, som blev brugt til byggeaffald. De faldt straks for beliggenheden med udsigt til søen. Den lå på Femagervej, som her siden har skiftet navn til Immerkær på dette stykke. Det var tæt ved et stort kryds, hvor fem veje kaotisk mødtes, og som derfor senere - mens de boede der - blev lavet om til en stor rundkørsel. Nogle måneder senere købte de grunden.

De første godt ti år af ægteskabet gik Ruth hjemme som husmor,

med det formål at passe børnene mens de var små. Det var absolut det almindelige, kvinder kom først på arbejdsmarkedet i større tal i 1960'erne. Økonomi til eget hus var imidlertid den afgørende faktor for, at hun søgte ud på arbejdsmarkedet. Siden starten af krigen havde der været ufaglærte husmoderafløsere, hvilket var forløberen til nutidens hjemmehjælper. Fra omkring købet af grunden ved Rebæk Sø, arbejdede Ruth inde i København som løs privat husmoderafløser. Det var privat ansættelse med enten intet arbejde eller vagter på ofte flere dage. Det blev imidlertid en lovfæstet uddannelse i 1949. Ruth gennemførte et tre måneders kursus i efteråret 1951 som husmoderafløser på Frederiksberg Husholdningsskole i Hostrup Have på Frederiksberg. De følgende små ti år arbejdede hun herefter som sådan; fastansat på fast tid i Hvidovre Kommune.

Ruths far kom jævnligt på besøg, selvom de nu mest besøgte ham. Selvom Gustav havde et lidt anspændt forhold til sin far, kom han også ind imellem på besøg. Kort efter at han blev alene, kom han således en dag, og med sig havde han en brun konvolut med den ret så anselige sum af firetusinde kroner. Han havde efter Gustavs mors død simpelt hen besluttet, at dele en stor del af deres opsparring op i konvolutter ligeligt fordelt til hvert af børnene. De faldt på et tørt sted i forhold til Ruth og Gustavs husplaner.

Fra de købte grunden på Femagervej, brugte Gustav al fritid gennem en lang periode til med hakke og spade at rydde den og grave ud til hus. Det var et kæmpe slid. Han grundlagde nok her den brok, som han døjede med i alderdommen. Medvirkende til problemerne her var dog nok også, at han efter en brokoperation gik hjem og gravede have. Tilbage til grunden på Femagervej, som havde været brugt til byggeaffald af de tidligere udstykninger. Han måtte tillige forsigtigt grave en række spanske ryttere med kraftig pigtråd ud, som var smidt her, efter at de have stået ved skolen i nærheden under krigen. En af familiens frikirkelige kontakter i Hvidovre, som var arkitekt, tegnede huset. Ruth og Gustav skaffede langsomt midler til opførelse af det. Der var tømrer og murer på, men alt hvad de selv kunne, lavede de selv. I sommeren 1952 stod huset færdig i røde teglsten med første sal og høj rejsning, og de flyttede ind. De havde for første gang i deres liv god plads med stor lys stue, stort køkken og eget soveværelse.

Selvbyggerhuset på Femagervej

Ruth og Gustav havde således nu eget ønskehus, der lå et sted, som de satte pris på. De havde to indtægter og dermed lidt mere rum i økonomien. De havde to børn, som det gik godt. Alt i alt skulle det være opskriften på en lykkelig tid, men det blev det imidlertid ikke. Ruth var af en familie af meget selvbevidste kvinder, og hun tjente selv penge nu. Gustavs mor, som døde netop på dette tidspunkt, havde været meget mere tilbagetrukket i familien. Samtidig havde Ruth svært ved at holde til de tunge løft på sit arbejde. Om disse forhold var medvirkende, kan vi ikke vide, men daglig-

dagen blev mere og mere endeløse skænderier. Gustav kom senere og senere hjem. Midt i krisen blev Ruth imidlertid gravid, og de besluttede at holde sammen for børnenes skyld.

Da fødslen nærmede sig, besluttede de, at Ruth skulle føde på en privat fødeklinik. Det var blevet det absolut almindeligste på den tid. På sin arbejdsplads fik Gustav anbefaling på en lille fødeklinik på tredje sal på Borgbjergvej få hundrede meter fra arbejdspladsen. I starten af 1956 under den koldeste vinter registret i Danmark, fik de endnu en søn - næsten præcis femten år efter deres næst yngste Johs. Efter den bibelske tradition havde de besluttet, at hvis det blev en dreng, skulle han hedde Benjamin, da han var efternøleren. Det blev imidlertid en stor lang dreng, og Ruth synes ikke han kunne hedde Benjamin. Han fik derfor navnet Simon.

Dagligdagen gik herefter sin gang på bedste beskub. Ruth og Gustav cyklede på arbejde. Hver morgen cyklede Ruth dog først ned tæt ved Hvidovre Torv og afleverede Simon i vuggestue. Det var meget vigtigt for dem, at de store børn fik en lærerplads, så de kunne få det lidt nemmere, end de havde haft det. Sam og Johs kom i lære som henholdsvis elektriker og finmekaniker, og de havde en stadig større del af deres liv uden for hjemmet.

Ruth og Anna

I Ruths barndomshjem havde det gamle testamente altid fyldt meget. I Pinsebevægelsen havde hun været meget fascineret af Anna Larsen Bjørners ide om Israels ti bortkomne stammer. Omkring den tid, hvor de flyttede til Femagervej, kom hun i kontakt med en jødisk familie Hass. Leopold Hass havde været i koncentrationslejr, men havde siden fået et skrædderværksted i Wildergade på Christianshavn, hvor de syede uniformer til det danske militær. De boede lige overfor værkstedet. Anna Hass havde med sønnerne Jacob og Finn undgået tyskerne under krigen, gemt sig på en gård i Nordsjælland og siden kommet til Sverige. Sønnen Jon var kommet til efter. Ruth var en række somre tante sammen med Anna på den jødiske Karolineskoles sommerlejr på Macabigården og senere på Lynggården tæt ved Rørvig. Som tanter lavede de mad til koloniens børn. Ruth tog her først Johs og senere Simon med på disse sommerlejre. Ruth og hendes børn var de eneste ikke jøder her. Ruths venskab med Anna blev noget helt særligt. I perioder var der ikke en uge, hvor de ikke sås. Familien Hass oplevede

en kristen jul på Femagervej, og Ruth og familie var med til sabbat og jødiske højtider hos familien Hass. Ruth slappede helt af, når hun var sammen med Anna. Der er ingen tvivl om, at det var den tætteste veninde, som hun fik i livet. I mange år efter Anna var død, tændte hun lys på dagen og sad længe og mindedes hende.

Blot otte år efter at de havde bygget deres ønskehus ved Rebæk Sø, tog Ruth og Gustav en dramatisk beslutning. De solgte huset og flyttede ud til den lille landsby Vallensbæk i et stort gammelt grundmuret stråtakket hus fra 1700-tallet. De kom hermed langt væk fra det miljø og de mennesker,

som de havde været i og kendte; hvilket var som at begynde på ny. Drømmen om et bondehus på landet og et enkelt liv trak nok specielt for Gustav. For Ruth, der havde ødelagt sin ryg på sit arbejde, betød flytningen økonomisk, at hun kunne gå hjemme igen. Endelig kom de på afstand af det miljø, som deres konflikter var rundet af. De solgte også sommerhuset i Præstemosen, som de havde beholdt indtil da. De havde ikke brugt det ret meget i årene på Femagervej, men de havde en ide om, at deres ældste søn Sam skulle overtage det. Som nybagt elektrikersvend fik han dog knap en løn, som han kunne leve for, så det var mere deres drøm end realistisk.

Hvorfor faldt valget så lige på Vallensbæk? De havde gennem alle årene holdt en tæt forbindelse til familien Henriksen, som de var mødtes gennem. I mange af årene på Høffdingsvej, havde de boet blot en enkelt vej fra dem. Et af Henriksens børn Ruths navnesøster, boede i Vallensbæk med sin familie blot to huse fra, hvor Ruth og Gustav købte deres hus. Det var gennem hende, at de havde fået tippet om det store gamle hus.

Vallensbæk var på den tid en lille isoleret landsby med endnu aktive landbrugsgårde med kraturre i bybilledet. Tiden var på mange måder gået i stå her. Det tæt bebyggede Albertslund, Vallensbæk Nordmark og Vallensbæk Strand eksisterede endnu ikke, det var blot marker, gårde, husmandssteder og enkelte husklynger krydset af en jernbane mod nord og Gammel Køge Landevej mod syd. Den eneste livline ud af den lille isolerede landsby var en gammel rød rutebil, som få gange om dagen kørte til og fra Hvidovre Station. Denne rutebil var ikke realistisk i forhold til Gustavs arbejde, ligesom der var alt for langt at cykle. Familien anskaffede derfor en Citroen 2cv, og blev dermed i pagt med tiden bilejere.

Huset havde måske ikke kostet så meget, var stort og grundmuret med borglignende tykke mure, men det var også et museum med pumpe i gården, åben ildsted og krog til at binde en hest. Det krævede rigtigt meget at få et bare lidt tidsvarende hjem ud af det. Køkkenet og badeværelset blev som de første totalt udskiftet. De fik deres første køleskab; et Atlas der rundede i hjørnerne. Vaskemaskinen var kun halvmekanisk med vridevalser og håndsving. De første år havde de kakkelovn i stuen, som skulle tændes op om morgenen. På taget var selvfølgelig et stort stråtag. Om sommeren kunne være mange fluer, da huset lå klods op af en gård med dyrebesætning. I løbet af nogle år, blev det gamle hus renoveret voldsomt.

Simon på det nedrevne køkken i Vallensbæk

I 1961 fejrede Ruth og Gustav sølvbryllup i deres nye hjem med æresport og mange gæster. Tiden efter blev imidlertid svær. Ruths helbred svigtede. I 1962 fik hun konstateret nedsunken livmoder, som var en livstruende tilstand dengang. I en omfattende operation fik hun fjernet hele livmoderen og efterfølgende indlagt i lang tid, for herefter at være på rekreation i tre måneder på rekonvalescenthjemmet Klintsøgaard i Nykøbing Sjælland. Her skulle hun komme sig, så hun kunne klare hverdagen igen. Med hensyn til børnene, var Sam flyttet hjemmefra allerede inden de flyttede til Vallensbæk, og Johs var stort set aldrig hjemme. Simon var derimod kun lige fyldt seks og blev

Huset i Vallensbæk efter istandsættelsen

sendt på børnehjemmet "Barnets Hus" i Rødovre, som Ruths søskende havde været det en generation tidligere. Her mistrivedes han imidlertid så voldsomt, at han blev syg. Det endte med børnehjemmet blev bekymret. Atter blev kontakten til familien Henriksen afgørende. Luis Henriksen var da død og deres børn flyttet hjemmefra, så Stina boede alene i en stor lejlighed på Vesterbrogade. Hun var da en ældre dame, men alligevel tog hun drengen i pleje i omkring halvanden måned. Den tidligere generations "Mor Stina" var for plejebarnet blevet til "Tante Stina". Gustav gik hjemme og passede hus og arbejdede.

Nogle år senere, da Ruth atter var indlagt en længere periode, kom Simon i pleje hos Ruths veninde Birte, som havde børn på hans alder. Birthe Lorenscheit var oprindelig Ruths lillesøster Leas skoleveninde, nu var hun imidlertid gift Larsen, boede i Brøndbyvester, og hun og Ruth så en del til hinanden. Herefter var Simon gammel nok til at være alene, når Ruth med mellemrum var indlagt.

Ruth og Gustav var aldrig på sommerferie. Gustav ville nødtigt nogen steder. Ruth besøgte ind i mellem kort nogle af hendes søskende. Simon var derimod fast feriebarndom hele sommeren hos Ruths søskendes familier. Det var også de år, hvor både Ruth og Gustavs fædre begge døde.

Vallensbæk var som sagt et lille lukket samfund, men Ruth søgte ud socialt. Hun tog jævnlig bussen til byen og besøgte veninder, de havde næsten alle det til fælles, at de enten var jøder eller havde tilknytning til hendes store interesse for Israel. Ruth og Gustav havde også en lille fælles omgangskreds, hvor Stina Henriksen og hendes børn var helt centrale. Derudover kom Ruth i den lokale husmoderforening. Gustav ville helst være hjemme og lave noget i haven - men en enkelt vinter gik han og Ruth sammen til porcelænsmalning. Ruth elskede i det hele taget at strikke, hækle og klippe i filt, og hun slappede bedst af med at lave kreative frembringelser som tøjdyr eller julepynt. Med hensyn til kristelige forsamlinger var Indre Mission den eneste lokale mulighed. Den var ledet af byens slagterfamilie og havde missionshus ved siden af kirken. Indre Mission var på mange måder langt fra Ruth og Gustavs frikirkelige orientering, men det lod de sig ikke mærke med. De kom godt ud af det med de andre og kom fast til møderne i Missionshuset, og det virkede de godt tilfreds med.

Landsbyen Vallensbæk udviklede sig voldsomt i årtiet efter de var flyttet hertil. Fra en isoleret bondelandsby udviklede ikke mindst områderne omkring byen. Mod Nord blev nogle ensomt beliggende gårde og en åben losseplads til de tæt bebyggede bydele Nordmarken og Albertslund. Mod syd blev spredte huse til den tætte bebyggelse Vallensbæk Strand

I stuen i Vallensbæk

langs Gammel Køge Landevej. Mod øst skød tæt bebyggelse i Brøndbyerne op. Kun mod vest forblev mosen ud til Store Vejleå urørt. I byen kom nybyggede huse til, og fra to købmænd, en slagter og en iskiosk, blev det til blot købmanden. Måske mest mærkbart ændrede byen sig fra to indgiftede familier, der havde rødder i generationer, til tilflyttere, der pendlede til arbejde i først og fremmest København. Det som Ruth og Gustav havde været, da de kom - bare på et tidligt tidspunkt for udviklingen.

I efteråret 1972, efter godt tolv år i Vallensbæk, da Gustav nærmede sig syvogtres år og dermed pensionsalderen, samtidig med Ruths helbred stadig blev dårligere, måtte de erkende, at det store gamle hus snart ville overstige deres kræfter. De fik derfor fat i en lille toværelses lejlighed på fjerde sal i Knud Lavarsgade tæt ved Søndre Boulevard på Vesterbro, og huset i Vallensbæk blev sat til salg.

I kolonihaven som i mange år var deres fristed

Midt i oprydningen kørte Gustav en søndag en tur alene, hvilket han ellers aldrig gjorde. Han ville ikke sige, hvor han skulle hen. Da han kom tilbage, havde han købt en kolonihave med hus i haveforeningen Hersted på grænsen mellem Albertslund og Glostrup Kommuner; ved siden af Glostrup Hospital Nordvang. Ruth blev sur over, at hun ikke var taget med på råd, men så snart vejret var til det, flyttede de derud. Der blev herefter sådan, at så snart det var varmt nok flyttede de derud, og først når det var for koldt, flyttede de tilbage til deres lejlighed. Lejligheder kunne skifte, men som i ungdommen var det primi-

tive lille hus og have deres faste tilflugtssted. Huset var blot et meget lille papbeklædt skur, der var ikke kloakeret og alt var yderst primitivt. Gustav elskede imidlertid at arbejde med roserne og hortensiaer, samt kravle rundt på taget i gamle træsko og slå et løst bræt fast i ny og næ. Indimellem tog de ind og så til, om alt var i orden i deres lejlighed. Reelt boede de primært her i kolonihavehuset de kommende fjorten-femten år.

Tilbage til flytningen fra Vallensbæk i 1973. Simon gik på det tidspunkt på realkursus i København og flyttede derfor alene ind i den tomme lejlighed i Knud Lavardsgade, selvom han ikke var fyldt atten år endnu. I løbet af foråret kom møblerne, men Ruth og Gustav ville hellere blive i kolonihaven sommeren over. Samtidig gik deres Citroen 2cv i stykker, og da Gustav havde det svært med den stadig tættere moderne trafik, droppede de at være bilejere. Da de endelig flyttede ind i lejligheden i det tidlige efterår, flyttede Simon hjemmefra. De var nu pensionister, alle deres børn var

fløjet af reden, og de indledte deres tredje alder. De var tillige, som i deres tidlige år, tilbage i en lille lejlighed og et ”sommerhus”.

Den lille lejlighed med de mange trapper til fjerde sal blev dog kun kortvarig. Efter nogle år indså de, at den ikke var ideel for deres efterhånden skrøbelige fysik. Atter var det et Sina Henriksen, som nu boede på Hollændervej på Frederiksberg, der hjalp dem med at anskaffe en ny bolig - denne gang en stor gammel stuelejlighed på denne vej. Her boede de så de næste ti år med gåture i Frederiksberg Have om vinteren. Det vil sige, at de som sagt boede stadig langt det meste af året i kolonihaven.

Årene med lejlighed og kolonihave blev meget stille med faste rutiner. En glæde for dem blev, når børnebørnene kom forbi med deres forældre i kolonihaven. Gustav trivedes bedst i haven, og ville helst ikke nogen steder hen. Ruth besøgte indimellem sine veninder eller familie på Als eller i Odense. I efteråret 1974 tog hun dog på et klassisk højskoleophold på Rønshoved Højskole ved Flensborg Fjord, hvor hun boede på Fakkeldgarden tæt ved. Der blev her diskuteret danskhed, og de var på udflugter i grænselandet. Hun nød opholdet. På et andet og lidt senere tidspunkt tog hun på et helt andet ophold, der skulle gøre lidt for hende selv og hendes helbred. Hun fik et legat til at tage på kurstedet Skodsborg i Nordsjælland, hvor hun fik behandlinger og kostvejledning. Hun fik det mærkbart bedre, og tog hjem fast besluttet på en ny livsførelse. Det blev imidlertid ikke nemt, for Gustav nægtede at spise andet end traditionel mad, som mestendels var udkogte kartofler og sovs med forarbejdet kød. Reelt havde han uden tænder det også svært med alt andet end sådan mad. Efter en periode, hvor Ruth havde to separate madlavninger, løb tiltaget ud i sandet.

Ruth havde siden 1940'erne med veninden Rosa Hammer været meget aktiv i foreningen Ordet og Israel, som var en dansk-Israelisk venskabsforening. Selvom veninden for længst var borte og arbejdet i foreningen var fortid, var Ruths store drøm en pilgrimsrejse til de hellige steder i Israel. Hun havde faktisk tidligere med sin jødiske veninde Anna i 1973 være i Israel. De havde da besøgt Annas søn Jakob og hendes børnebørn i Petak Tikva lidt øst for Tel Aviv. De havde da også været en tur i Jerusalem, og oplevet Vestmuren og Via Dolorosa. Det havde heldigvis været i god tid inden Oktoberkrigen/Yom Kippur Krigen det år.

I 1980 fik hun sin drøm indfriet. Med rejseselskabet Felix Rejser knyttet til Indre Mission og Sharon Tours deltog hun sammen med godt en snes andre i en pilgrimsrejse til Israel. I løbet af tolv dage i marts oplevede de alle de hellige steder først i Jerusalem og Betlehem, siden Nazarat og kibbutzer mod nord ved den Syriske grænse og endelig Haifa og det moderne Tel Aviv. De var tillige ved det Døde Hav, mens Ruth var for træt til at deltage, da de tog ud i ørkenen. De besøgte

Ruth (bagerst med lyserød hue) med sine rejsefæller i Israel

også steder som Mea Shearim i Jerusalem med Hasidic-jøderne, som ikke anerkender staten Israel, ikke bryder sig om turister og lever efter gamle østeuropæiske regler, mens de venter på Messias. De mødte tillige de mange forskelligartede trossamfund, som er knyttet til de hellige steder. Ligesom de selvfølgelig også oplevede spændingerne mellem jøder og arabere. Mange af deltagerne fra turen, holdt hun kontakt i de følgende år. I sin lille dagbog om turen slutter hun dog: ”Det var vemodigt, at komme til Israel uden Anna, men gode veninder, fra mange års venskab, er trods alt meget dyrebart”.

I årene herefter blev både Ruth og Gustavs helbred stadig mere skrøbelig såvel fysisk som mentalt. Ruth var hospitalsindlagt i flere perioder. Gustav blev stadig mindre mobil og mere indadvendt. En operation for grå stær på Frederiksberg Hospital var meget hård for ham. De måtte efterhånden erkende, at de ikke magtede kolonihaven. I 1986 solgte de den derfor den med alt dens indhold. De var også nød til at have noget lidt mindre og mere overskueligt end den store gamle lejlighed på Hollændervej. Det blev kort efter salget af kolonihaven til en lille toværelses lejlighed på første sal på Himmerlandsvej i Vamløse. Den var lige så gammel og besværlig indrettet som den gamle - bare mindre. I stedet for kolonihaven fik de en stump grønt med en bæk på nogle få kvadratmetre i baggården.

Foran lejlighed i Vamløse

Det gik imidlertid hastigt ned af bakke med helbredet for både Ruth og Gustav. I 1992 kom de derfor til en mere moderne lejlighed i Vejlegårdsparken ved Vallensbæk Strand. Det var en god lejlighed for dem i deres alderdom. De var imidlertid da så svækkede, at de allerede var klar til en beskyttet bolig. Det kom de til fire år senere i 1996. Det var en lille lejlighed på Rønnébækhus, som lå ved Vallensbæk Station. Her fejrede de diamantbryllup med hilsen fra kongehuset sammen med alle deres børn og børnebørn. De var imidlertid så svækkede, at de allerede året efter kom på plejehjemmet Ingeborggården i Frederiksberg. Her døde de med et halvt års mellemrum i 1997.

Diamantbryllup flankeret af deres tre sønner Simon, Sam og John

De ville gerne bisættes, og eneste familiegravsted var Ruths families på Hvidovre kirkegård, som ikke havde plads til begravelser. De blev derfor bisat fra kapellet på Solbjerg Kirkegård og kom til at ligge på en rolig plads på kirkegården lidt for sig selv. De fik aldrig et endeligt fast sted i livet, som de bagefter kunne identificere sig helt og holdent med, så kirkegården på Frederiksberg mellem deres mange boliger var nok et godt og passende sted.

© 2017 Simon Steinfeldt Laursen